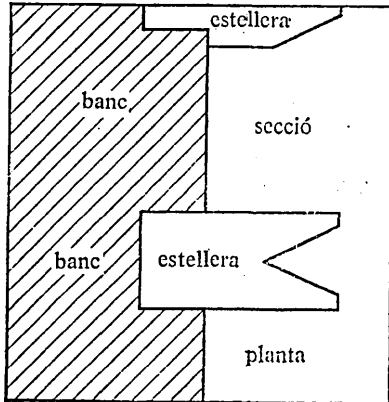

amb una o altra grafia, el mot manca del tot als diccs. anteriors al DAg. i al Lab. 1864 (com a ant. 'tenir de circumferència, rodejar'); tampoc consta en *DFgra.*, FebrCard., CRos 1764, Escrig 1851.

El joier barceloní Manuel Colom consultava a «Serra d'Or», octubre de 1965, sobre el mot +*estellera* (V. ara ací III, 767a58ss.):

«Una *estellera* és una peça de fusta que els joiers, i altra gent que, com ells, serren peces menudes amb l'arc de vogir, collen a la part de davant del banc; quan és nova, la seva forma és la que intento precisar en el dibuix adjunt. La serra de l'arquet passa, nor-

malment en sentit vertical, pel forat que he dibuixat a la planta --- també la utilitza d'altres maneres, fins que la gasta i crema i en posa una de nova: --- l'estellera fa d'estalvis del banc.»

En relació amb el *vogi* de la sinya o pou d'elevació, i l'animal que hi dona voltes, el verb ha conservat un cert ús pagesívol, i en efecte crec haver-ho sentit en aquesta acc. material cap al Maresme (on ho situa, *AlcM*, § 2); en tot cas tinc nota de l'extensió figurada 'anar a fer un tomb, un recorregut': «s en irém buzi cap amunt» explicava el meu informant pagès del poble de Montnegre, a d'altres pagesos que ens observaven quan sortíem a córrer en l'enquesta toponímica de l'*Onom. Cat.*, per aquells còrrecs que són més de la Selva que del Maresme (1931). Bé podem dir, doncs, que allí encara perduren, redívius, el mot i les traces d'aquells *circitores* romans. També EdFontserè s'anotava *bogir* en el seu *DOrt.* c. 1925, com a mot a afegir-hi, probablement en un sentit així, oït segurament cap al Montseny, o StPolM-Costa Brava: car *AlcM* registra «anar a vogir: fer la volta de l'església els escolans que passen la bacina de captar (Tossa)» (i encara un poc en navegació? cf. *BDC* XII, 14, suspcte només per la grafia *boixir*).

L'it. *vòlgere* és un mot de tots els temps i d'ús amplíssim, que en un dicc. qualsevol trobarem definit com a tr. «voltare» (cf. Boccaccio, supra), «to turn, tr. *vòlgere alla fine*: to draw to an end; *vo. in fuga* to put to flight; *volgersi* to turn». Antigament apareix en massa ja en Boccaccio i el Petrarca (se'n compten

77 exs. en la *Concordanza* de McKenzie, i cf. infra, nota 1), i en Dante. On també pot presentar el sentit, després antiquat, de «circondare» i també s'hi troba llavors amb el de «avvolgere» ('embolcar': ja en Buti, S. XIV, comentador de la *Commedia*. Molt més rar és (res no en diuen Petrocchi ni Ang. Prati) el sentit intr. i perimètric típic del català antic, però no hi és inoït, car el trobem en l'Ariosto: «un loco / che volgea un miglio o poco meno intorno» (*Orl. Furioso* XXVII, 47). És clar que en un clàssic tan pur fóra fantàstic pensar en un calc del català dels nostres navegants i generals (a desgrat de l'ascendent que els alts dignataris del cercle Borja, i les princeses catalanes, havien tingut damunt la casa ducal d'Este, que fou el medi de l'Ariosto).

És més dubtós, en canvi, que una forma paral·lela hagi estat autòctona o gaire arrelada en llengua d'oc. És clar que, en aquesta, com, més o menys, a la major part de les romàniques, es va mantenir el ll. *vòlvĕre* (veg. fins i tot cat. arcaic *VOL(D)RE*): fr. ant. *voudre*, cast. i port. *volver*, roms. dial. *bolbà* (*REW*, 9443); i fins hi ha un it. ant. *vòlvĕre*, si bé suspcte de llatinisme; també hi havia *vol(d)re* en els trobadors, però no formes amb g com la catalana i la italiana. Llevat, només, d'un prov. mod. *vòuge*.

Però d'aquest *vòuge* a penes es té altre testimoni que el *TdF*; i en aquest no pot inspirar gaire confiança: ni el fet que no en doni cites d'autors ni fraseològiques; ni la definició, que no sabem si indica gran limitació tècnica o fraseològica. Fins i tot pot suscitar la impressió d'un cert embaràs o dubte per part de Mistral: «tourner ou rouler qqch. en tous sens pour parvenir [?] à la faire passer»; car, malgrat afegir-hi la remissió a un substantiu *vòuge* «courbure», que hauria pogut passar per una garantia, en aquest no hi ha més que una remissió a *bòuge*; i aqueix no val res com a prova: comença per no ser *bòuge* sinó *bouge* (pron. *bú* no *bóu*). No fóra infundat sospitar que es tracta de formes de l'oc. ant. *voch*, i verb *vojar*, germanes dels nostres *buit* i *buidar* (*VOCITUS*, *VOCITARE*), a causa del fet que avui *g* sona apitxat com *ç* o *ts* en una gran part central del domini occità.¹

En conclusió crec que només tenim dret a admetre com a possible i probable però no gaire segur, que hi hagué alguna penetració, cap a Provença o Baix Lenguadoc, d'una forma amb -g- com la it. i cat.: amb menys arrelament que aquests i potser amb un caràcter de terme tecnològic com el que li ha quedat en català modern.

En tot cas cap resposta hi hagué d'això en les altres llengües hispàniques: el port. *bojar* (*božár/bužár*) i el cast. *BOJAR*, termes nàutics, i molt més tardans, són manlleus del català, com ja vaig demostrar en el *DCEC/DECH* (I, 615a, b, i n. 1-7). I no ens deixem dur per la desorientació dels vells romanistes, obsessiats com sempre pel llatí i el germànic: ll. *volvere*, al. *beugen* 'tombar, torçar'. Ignorant el català, i amb coneixements de fonètica romànica una mica balders, fiacs en els detalls fonètics i morfològics de la romànica, llur tendència natural era a identificar simple-